

ABONAMENT:

Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.

Pentru România pe an 15 lei.

Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERTIUNI:

se socotesc după tariful, cu prețuri foarte moderate.

Abonamente și inserțiuni se plătesc înainte.

Apare în fiecare Sâmbătă.

Șovinismul, tot mai
— impertinent!

Nix deutsch!

La 1 Septembrie n. părinții alor doi băieți români, cari absolvaseră clasa a IV-a normală la școala capitală săsească din Orăștie, au mers cu ei la gimnaziul unguresc, ev. reformat, din loc, ca să-i înscrie în clasa I. gimnazială.

Când au arătat Direcțiunii testimoniile *nemțești* ce le aveau copiii, fiecare părinte a fost îndrumat să meargă cu atestatul la notarul public regesc, să i-l traducă pe ungurește și să legitimeze traducerea, și să vină apoi de nou, căci numai după aceea pot vorbi mai departe în cauză. Căci, zicea direcțiunea și comisia examinătoare, aceste atestate scrise în limba germană, nu le pot recunoaște, nici nu stau de vorbă pe baza lor. *Nix deutsch!* Așa li-s'a dat poruncă dela chiar Consistoriul lor reformat din Cluj!

S'a dus părintele întâi, s'a dus și cel de al doilea, la notarul public, și a plătit fiecare pentru traducere și legalizare, peste 5 cor. Au adus apoi acest »document« direcțiunii. Atunci au început a examina pe copii, că știu ei destul de bine ungurește, și — veniți dela Sași — i-au aflat că știu »prea puțin« pentru a începe în gimnaziu pe ungurește; *i-au respins dar*, primindu-i, de-or vrea să stee, tot numai în clasa a IV-a normală la ei, la Unguri.

Și tot așa purced cu elevi ce ar veni din o clasă gimnazială săsească: îi primesc tot numai în aceeași clasă ungurească. Așa e cuvântul de ordine cel mai nou, pentru prigonirea limbii și a școlii germane. E poruncă mare, că să răsune peste toată țara, dela margini pân' la margini: „*Nix*

deutsch!» Și, de sigur, tot așa vor fi făcând și cu cei-ce vin dela școli similare române!

Iată cum șovinismul unguresc, devine tot mai atacător, tot mai impertinent! Aceiași profesori, cari de zeci de ani au tot primit elevi dela școala nemțască din loc, pe baza testimoniilor lor *nemțești*, acum de-odată să facă... nu mai cunosc această limbă!, și pentru a »pricepe« ce spune *Zeugniss*-ul nemțesc, te face să-l traduci cu notarul public!

Vă puteți închipui o batjocură mai revoltătoare din partea unei școli confesionale cu drept public, față de o altă școală, chiar de aceeași confesiune, numai de altă limbă, și tot cu drept public?!

Și care limbă o isbesc ei așa? Pe cea bulgărească ori armenescă? Nu: pe cea germană, pe această limbă universală, de care, când e mare, îi pare rău fiecărui om cuminte, că nu o știe! Chiar și această limbă vreau ei să o arete tinerimei, ca fiind o limbă de care se pot lipsi, pe care o pot »desprețui«, precum o desprețuiesc ei, capii școlaelor!

Ridicolii de ei! Ce va fi urmarea? Cel mult aceea, că școlile respective vor fi silite a da în viitor, în testimoniile lor, alături de limba lor maternă, și traducerea ungurească.

Și nu se va face altă spărtură în ceriu! Dar' mare spărtură să face prin asta în bunul nume al bărbaiilor din fruntea bisericii și școlii ev. reformate ungurești dela noi, cari dau prin asta cea mai crasă dovadă, că sunt cultivatori ai celui mai impertinent șovinism!

Ear' pentru noi e o provocare, că trebuie să aprindem în inimile noastre a tuturor facla șovinismului, răspunzându-le în același fel pe toate terenele, în toate atingerile noastre cu ei!

Ochiu pentru ochiu!

Unele-altele.

Nisip în ochii lumii.

Să vorbește prin foile cari fac politică mare, că anumite capete diplomatice, să încordă în tot chipul a afla, în ce chip s'ar putea apropia dupla alianță (Rusia-Francia) de tripla-alianță (Germania-Austro-Ungaria-Italia), ba să se *contopească* chiar, în una, în o alianță mare europeană, care ar face apoi peste puțină răboaiă în Europa. Ci-că regele Italiei (membru în tripla-alianță) de aceea a făcut întâiu vizită țarului rusesc (capul dublei-alianțe), și numai după aceea împăratului german, că ar fi umblând să fie mijlocitorul apropierii între cele două alianțe.

Cine poate, creadă în atari formațiuni. Nouă ni-s'e pare că, chiar realizate, ele n'ar fi decât nisip aruncat în ochii lumii. Cine vede cum se silesc a-și întinde cercul de înțirire, cele două mari elemente contrare, cel german și cel slav, trebuie să fie un mare naiv politic, ca să creadă că o atare alianță ar putea fi trainică. Poate așa, că s'ar lăsa de bună-voie slavismului să-și poată realiza marile lui planuri în Răsăritul Europei. Deci să-și ajungă fără cheltueli de bani și sânge, unele din egoistele lor scopuri. Doar' că în schimb și Germanii unele de ale lor. Altfel, mai curând ori mai târziu, ciocnirea va urma, teribilă și fioroasă, cum poate alta nu s'a mai văzut.

Abia acum?

Correspondentul din Galați (România), scrie mai nou unei foi de frunte din Pesta, între altele următoarele:

»Abia de se găsește în Ungaria cineva, care urmărind cu luare aminte direcția importului în comerț, în Peninsula-Balcanică, să nu fie în curat cu aceea, că Ungaria să *restringe* așazicând an de an, cu importul seu, față de Austria.

Între cele mai multe pricini, cari trag după sine această decădere, cele mai de căpetenie

a lămurii, ce înțeles poate să aibă acest cuvânt — limită — în cazul de față.

Propunerea dlui Șuluțiu este un postulat al conștiinței naționale. Aceasta încearcă să modifice tot ce nu seamănă cu ideile create sub înțirirea ei. Ea apropie politica de literatură și literatura de politică și strigă 'n fundul inimilor: o nație, o limbă; o limbă, o nație! Care Român poate simți altfel?

Cu toate acestea, ar fi rău, dacă Ardeleni ar uita că naționalismul și provincialismul nu sunt termini contradictorii, nici în politică, nici în literatură.

Aceasta-i atât de adevărat, încât este adevărat pretutindeni.

Să vedem, cum?

Englezii au o limbă literară statornică și bogată. Ai crede că ea poate exprima ori-ce și că inovațiile nu-i sunt de folos. Și totuși, se iveau — nu de mult — un scriitor, care întrebunțează și forme provinciale, scoțiane, irlandeze, indice. Nu le n'țeleg toți, mulți au nevoie de vocabular, pentru-ca să-l înțeleagă pe Rudyard Kipling, poetul im-

ivoresc din vina noastră proprie« /... etc.

Și arată apoi că acele pricini ar fi: mijlocirea transporturilor mai mici cu ajutorul societăților străine, în deosebi austriace; mărimea tarifulor de transport și îndărătnicia producătorilor ungari.

Vorbă verde: De lucruri cari tae în interese de vieță ale cetățenilor singuratici, ba chiar a țării, de aceea n'au vreme scurt văzătorii vostri politici să se ocupe, — căci tot mărginitul lor creier e ocupat cu aflarea celor mai amăgitoare apucături, prin cari ar putea cumva maghiarisa vre-un suflet nemaghiar! Și nici asta nu merge. Până va urma bancrotul și aici și dincolo.

Lucru cuminte.

Cetim în »Voința Națională« din București, numărul dela 31 August, următoarea știre vrednică de luarea aminte și a unor cercuri chemate, dela noi:

»Consiliul de ministri a încuviințat ca administrația Casei Biserice să înființeze la una din mânăstirile din țară, o fabrică de ceară curată.

»Pentru aceasta s'a pus la dispozițiunea »Casei Biserice« un credit de 50.000 lei, din fondul extraordinar al acelei administrațiuni.

»Se va înființa o fabrică de înălbit ceara și alta pentru fabricarea luminărilor.

»Materialul prim, — faguri de ceară galbenă, se va procura dela săteni cu 3 lei kilogramul.

»Statul va avea cu toate cheltuielile de instalare și fabricare, un câștig net de 49.480 lei, cumpăratură acestor luminări din comerțu costând lei 94.500, afară de avantajul de a avea luminări de ceară curată și igienică.

Vom reveni asupra acestei însemnate și cuminte întreprindere, mai ales că avem scrisori din mai multe părți, despre curatul jaf ce se face cu poporul nostru de către agenții fabricelor străine, de lucruri bisericesti.

perialismului. Duse de puterea acestui mare talent, provincialismele intră în limba consacrată cu ușurință și rămân. Firește, e un talent, pe urma căruia rămân!

Desăvârșita limba franceză, care a avut și are o strajă așa de conservatoare ca Academia franceză, nu mai resistă nici ea provincialismului. Autorii moderni au scos și vor scoate din dialecte forme și cuvinte, care se vor generaliza și vor îmbogăți limba. Astfel Ferdinand Lamprecht, care s'a ocupat amănunțit cu A. Theuriet, ne încredințează că acest scriitor a întrebunțat în romanele și povestirile sale vre-o 400 de cuvinte — »nouă«! Din același punct de vedere Max Born a studiat pe George Sand și alți autori.

Cei-ce se gândesc — poate — la o nefolositoare unitate perfectă de limbă, ar face bine să cetească o singură scriere de acestea, pentru-ca să vadă cum se împacă într'un autor mare francez centralismul cu provincialismul literar, unitatea cu deosebirile provinciale.

Cronica mea.

— 31 August n. 1902.

În curând »Asociațiunea«, întrunită în adunare generală, se va pronunța în câteva chestiuni, discutate până acum în comitetele acestei societăți și în presă. Discuțiile acestea au luat proporții destul de mari și se așteaptă ca, în consecință, hotărârile ce se vor lua să fie demne de interesul general ce s'a manifestat pentru chestiunile abordate. Probabil, că la adunarea dela Oravița nu se vor mai reedita clișeele vechi și ședințele nu se vor mai reduce la »verificarea procesului verbal« și alte asemenea vorbe sterpe »în chestie de regulament«, ci prin o atitudine mai serioasă și mai obiectivă, prin propuneri mai cumpănite, să va ridica nivelul »Asociațiunii«.

Prevăd, că, între altele, să va deschide de nou chestiunea limbii. După părerea mea toată afacerea asta ar trebui luată dela ordinea zilei, din motivul clar, că »Asociațiunea«, ca instituțiune și având în fruntea sa bărbai pușin experimentați în materia asta, nu poate să se pronunțe cu succes, sau să realizeze ceva din planul seu.

Din capul locului o confuzie completă a stăpânit toată discuția. Unul vorbea de limba literară și înțelegea limba de biuro și cea de conversație; altul cerea unitatea limbii și când colo o scotea la »uniformizarea ortografiei«. Și mai cu haz e hotărârea de-a întocmi un fel de *index verborum prohibitorum*, punând adecă la răvaș toate cuvintele infamante din punctul de vedere al corectității, — procedeu pe care aveam să-l urmeze tot oameni cari ei înșiși nu se pot controla pe sine.

Adunarea dela Oravița va face deci un lucru cuminte dacă va pune capăt acestei confuziuni, clasând toată afacerea și lăsând limbii drumul desvoltării firești. Legile de limbă nu sunt supuse hotărârilor unor societăți culturale.

În schimb adunarea își va câștiga un merit excepțional, dacă se va devota altor cauze, mai importante pentru existența »Asociațiunii«, și între acestea socotim chestiunea secretarului.

Secretarul-prim, dl Diaconovich, din motive binecuvântate și-a dat demisia. Comitetul, din condescendență și complexanță, ce-i drept nu i-a primit-o. Motivele însă existând mai departe, căci

La Nemți mișcarea cea mai nouă literară are tendințe asemănătoare. Numele-i este Heimatkunst. Din ori-ce parte ar fi și ar scrie Germanul, firea lui va avea ori-unde notele comune tuturor semințiilor germane. Dar' este o bogăție vrednică de cinste, când tipul poate varia provincial. Colecțiuni de scrieri de acest fel, din »patru unghiuri«, se cetesc azi și copiilor de școală și astfel Germanul din Nord ascultă d. e. într'o povestire de Rosegger și sufletul și limba celui din Alpii-Austriaci. Celui-ce dorește să-și lumineze privirea critică asupra unor manifestații ca acestea, îi recomand ca cel mai bun și mai ușor de găsit mijloc, volumul al doilea din Adolf Bartels, »Geschichte der deutschen Litteratur«, 1902, o carte, ale cărei câteva sute de pagini caută 'n literatură nu numai estetică, ci și rasă!

Dar', e destul. Din ce-am spus reiese, că tocmai în zilele noastre provincialismul hrănește pretutindeni literatura mare și limba, ce părea stabilită. A-

FOIȚA

Limba literară și Asociațiunea.

BUCUREȘTI, August, 1902.

În propoziții, dintre cari puține ar putea să fie citate ca exemple într'o sintaxă; uneori cu vorbe, care nici-odată nu vor fi podoaba unui bun stil românesc; însă totdeauna cu căldură desbăteți acum o chestie mare: a unității limbii literare; și faceți fel și fel de propuneri, pe care toți căți ne îndeletnicim cu literatura, dorim să le puteți realiza.

Unitatea limbii literare românești! Să desbăte ea acum întâia-ori în Ardeal și Ungaria? Nu. Este a treia-ori că ea se discută cald. Și dacă de astă-dată discuția nu-i urmată și în România de acele tari ecouri, de care e sau ni-se pare că e urmată în Ardeal, cauza este următoarea: când s'a desbătut la 1838—1839 între I. Eliad și C.

Negruzzi de-o parte, Bariț, Țipariu, I. Maiorescu de altă parte; când s'a desbătut a doua-ori între Ciparieni etc. și Direcția nouă, lumea românească căuta toată un drum, aceasta era la 1838—1839; sau era, o parte, supărată că, după-ce calea se găsisse, Ardeleni nu voiau să meargă înainte pe ea. În amândouă casurile au fost ciocniri tari. Ciocnirile acelea trebuiau să trezească mai multă atenție, decât actuala chibzuită liniștită a unei apropieri de limba ce se scrie în regat. Declarația acestei alăturări se ia, aici, la cunoștință, se urează un bun succes și veți fi lăsați în liniștea priincioasă săvârșirii acestor fel de lucrări bune.

Decât, cei care cetim și ce se scrie acolo și ce se publică aici, ne punem o întrebare: care va fi limita apropierii ce pregățiți?

A vorbi de limită însemnează opoziție față cu ori-ce gând de apropiere deplină, de imitație servilă, de contopire. Nu se știe încă ce veți face. Totuși cred că nu-i de prisos să încerc

prim-secretarul e tot atât de ocupat de alte afaceri ca mai înainte, suntem siguri că dsa nu va ezita a-și prezenta demisia și adunării generale. Și nu ne putem închipui că adunarea la rândul său se pue interesele personale ale secretarului mai pe sus de interesele instituției. Adunarea generală, care nu e compusă numai din amici personali și din tovarășii de muncă ai dlui secretar, va judeca de sigur mai cu sârgă rece și mai desinteresată decât comitetul.

E absolut necesar ca postul de secretar să fie ocupat de o altă persoană, întâi pentru că dl Diaconovich are principii foarte bizare despre locul ce-l ocupă, făcându-și slujba nu în biuroul Asociației, ci la Călmănești, sau în călătoriile sale după asigurări; al doilea fiindcă n'a reușit să se afirme de ceea ce se aștepta de la un prim-secretar, nu s'a dovedit de părgie sănătoasă a întregii mișcări culturale pornită din Asociațiune. Dar e necesar să vie o altă persoană în acest post și din motivul, că dl Diaconovich nu se bucură de nici o trecere între scriitorii, bătrâni ori tineri de astăzi și dsa este exclusivă pedecă în calea unei concentrări în jurul organului de publicitate al »Asociațiunii«.

Adunarea generală va reuși ușor să găsească un nou secretar, care să intrunească mai solide condiții decât demisionatul. Avem câți-va tineri cu frumoasă reputație literară, persoane neangajate nici în politică nici în negustori de ale dlui Diaconovich. Acestor tineri trebuie să li-se dea teren de muncă și nici un teren nu este mai priincios astăzi ca cel cultural. Dacă »Asociațiunea« va fi fericită în alegerea secretarului, suntem siguri că rezultatele bune se vor vedea în curând, fiindcă vor alerga s'o spriginească în intențiile sale și aceia, cari până acum aveau cuvântul să fie mai rezervați.

Fidelto.

Știri politice

— Rusia și Bulgaria se string tot mai tare în brațe. La 15 Sept. se încep în pasul Șipca mari manevre bulgare, la care va lua parte jumătate din armata bulgară, împreună-le cu sârbării într-o amintirea luptei date acolo la 1877. Au invitat Bulgarii la aceste manevre 61 generali și ofițeri înalți ruși, — dar pe vecinii sârbi ori români nu, (deși mult sânge românesc s'a vărsat chiar și în acel loc în cruntul război cu Turcii, după

care a căpătat și Bulgaria neatâr-narea câtă o are!) Numai Ruși, și în număr neobiceiuit de mare vor vedea acele manevre, par'că n'ar fi vorba de niște manevre, ci de un »examen« sub ochii profesorilor trimiși de Tătucu dela Nord, — care pășeste deja în Bulgaria ca și cum lui i-ar fi aceea vasală, nu Turciei. Și totuși cred unii că Rusia dorește »pace« eternă în Europa, prin alianțele ei... Dorește până va fi gata ea și cățălușii sei din Balcâni!.

Din pildele altora.

Naționalismul în Triest.

Triestul e oraș aproape curat italian. Când în războiul din urmă al Austriei cu Italia, însemnate părți dinspre Italia s'au rupt de Austria și s'au alipit patriei-mame, Triestul și o bună bucată de teritoriu italian, a rămas încă sub mână Austriacă. Parte mică. Și totuși, cât de mică, acea parte de trup italian, nu-și dă pace și nu va înceta cu mișcările sale, până nu se va vedea și ea alipită la poporul unit italian.

Numai de curând guvernorul austriac al părților mărginașe austriace în cari cade și Triestul, contele Goes, a fost rechemat din postul său, pentru că s'a dovedit că nu mai știe cum să împedecă mișcările hotărâșe cu revoluțiunea, ce le pun la cale Italienii de acolo.

Între altele, cu toate că-s supuși Austriei, Liga națională a lor ținând în Iunie a. c. un congres în Triest, înfăcărății naționaliști membri ai ei, au ridicat prin oraș mai multe de porți de triumf împodobite cu embleme și steaguri naționale italiene; pe casele singuraticilor, falfăiau cu mândrie steagurile naționale italiene; muzica a cântat, în fruntea mulțimii ce o urma, imnul național italian, și apoi mulțimea cânta cântări iridentiste naționale italiene, de răsună orașul!

Ear' ce e și mai interesant: membrii reprezentanței orașului, când a ajuns conductul naintea

casei orașului, strigau și ei din balcoanele și ferestrele palatului, cu mulțimea: »Triască Italia!«

Și fiindcă contele Goes, n'a știut, pentru că n'a putut, împedecă aceste înalte isbucniri ale naționalismului italian, — îl înlătură din slujbă. Dar' cu astea nu înlătură însuși naționalismul din inimile Italianilor!

Iată un popor naționalist model!

Nu ca la noi, unde, pe multe locuri, nu mai cutează oamenii noștri nici să vorbească cu destul curagiu în limba lor, decum să mai cânte cântări naționale ce ar supăra urechile patrioților ori să atârne nițel tricolorul la pept sau în brâu!.

LENAU

— 26 August 1902.

La 13 August n. sau împlinit o sută de ani dela moartea poetului Lenau. Presa și publicul german au serbat această dată cu foarte mult interes. Articole călduroase, vorbiri entusiaste, câteva sute de foiletoane și de analize literare au fost ecoul sincer al popularității, de care se bucură nefericitul poet al durerii. Această unanimă participare la sărbătorirea unui poet eminent peșimist, este desigur o probă destul de elocventă, că poporul german n'a pierdut nici astăzi din tradiționala sa înclinare spre sentimentalism, că lacrimile — de cari de altfel poezia lor e plină — tot îl mai mișcă încă și că mult lăudatul realism al rasei germane nu e tocmai atât de solid și de impenetrabil, cum s'ar crede.

La sărberea aceasta noi Românii n'am luat parte nici printr'un simplu foileton. Două șiruri ale vre-unui ziar mai atent au fost laconic răsunet al acestei mișcări din lumea literară. Măcar nici nouă n'ar trebui să ne fie așa de străin și de necunoscut acest poet. Un buchet întreg de versuri i-au fost traduse și în limba noastră. Și s'au vorbit odinioară multe de dînsul, în legătură cu Eminescu, cu care are comune atâtea note și momente din viață.

Ce înseamnă această desinte-

decăț mocanilor și ceialalți? Io mă în-doesc foarte. (»Foe literară«, 1838, pag. 44).

Ioan Maiorescu, care se împacă cu pronunțarea Țerii-Românești și care în această privință avea dreptate să nu se unească cu Țipariu, era cât pentru rest de aceeași părere cu amicul său. El zicea: »Știu eu, că sint între noi cari pretind că dialectul lor este cel mai bun; și dacă ar putea, ar sili pe toți să scrie în el.« Dar' sint încredințat că »aceștia sint cari cunosc mai puțin dialectele noastre și mai puțin ce va să zică cultura limbii. — O! alte neamuri caută rămășițele limbii lor ca pe nește moaștel — Scrie dar' fieșcine în dialectul său cit pentru materie, ca multe cuvinte rumineștî din unghiește »necunoscute să easă la lumină și să se împrăștie între toți rumini!«. (»Foe literară«, 1838, pag. 181).

Iată bărbați, care hotărâu la București, în anul 1836, că Bucureștenii sau Moldovenii n'au drept să decapiteze ardelenișmul, provincialismul.

Firește, de-atunci până astăzi situația s'a schimbat. Limba literară nu-î de căutat, este găsită, găsită în popor; ea este scrisă, în autori, care — însă — au toți, fără excepție și particularități

resare? E la mijloc o neglijență, sau o lipsă de orientare? Sau poate vieța ce o ducem, lipsită de ori-ce ideal și direcțiune, ne face nesimțitori pentru asemenea evenimente?

Eu sunt dispus a crede, că motivul e simplu și anume trebuie să-l căutăm în puțina noastră cunoștință a limbei și literaturii germane. Cultura germană e tot mai slab îmbrățișată de către Români, de unde înainte cu două-trei decenii eram mai aproape de dînsa. În Transilvania și Ungaria numărul celor-ce vorbesc și cetesc nemțește se împuținează. Nenorocitele de școli ungurești, cu hibrida cultură maghiară, sunt o pacoste monstruoasă, a cărei urmări se resimt tot mai mult.

Dar' ceea-ce am întrelăsat noi, a fost compensat cu vîrf și îndesat de către compatrioții noștri unguri. Ziarele și revistele maghiare au publicat din acest incident atâtea imnuri și elogii la adresa lui Lenau, încât nu puteau să scrie mai mult nici despre un Vörösmarty oare-care. Ele au fost secundate apoi de publicul oficios și neoficios, care, în frunte cu primul-ministru Széll și cu sdrobotorul culturii germane Wlassics, s'a grăbit a aduna un capital măricel, pentru a ridica o statuie la Csabad, lângă Timișoara, locul de naștere al poetului.

Motivul sărbării maghiare însă are un ciudat fond psihologic. Aici Lenau n'a fost prăsnuit ca poet, care aparține literaturii universale și care merită interesul tuturor popoarelor, ci ca »poet maghiar cu buze germane«.

Lenau poet maghiar! Și aceasta pentru că s'a născut în Ungaria, ear' în câte-va versuri a descris foarte nimerit și dragălaş vieța de pustă a Ungurului nomad.

Lenau poet maghiar! Dar' vai de mine, nimic, absolut nimic nu are comun cu acest popor. Tată-sau a fost ofițer austriac, originar din Silesia; mamă-sa, Teresa Maigraber, fiica unui funcționar șvab din Buda. Școala sa a fost exclusiv germană și de limba maghiară habar nu avea, mai ales că chiar și copilăria ș'a petrecut-o în Csabad și Timișoara, în localități locuite de elemente germane.

Această ciudată teorie a Ungurilor că e destul să te naști în Un-

garia; dar' ea nu-i vorbită încă de toată pătura cultă cu bogăția ce se găsește în acei autori. Aceștia sunt fără in-doială de studiat, dar' studiul lor nu trebuie să suprimă alt studiu: al graiului poporan ardelenesc. Ce-a făcut un Creangă, nu se face ușor și a doua-oară; dar' cum a făcut el, se poate face oriunde, ori-când. Cu modul lui de-a lucra, ardelenișmul îndreptățit se poate ridica și se poate susține. De ce să renunțăm la el din principiu, înainte ca faptele literare să se fi produs?

Să presupunem însă, că scriitorii ardeleni primesc ca principiu și ca practică consecventă imitarea celor din România. Sunt ei siguri că vor putea imita cu succes? Sunt siguri că ferbințele simțirii ori coloarea fantasiei nu va perde nimic din vigoare în vreme-ce vor căuta cu mai multă ori mai puțină greutate cuvântul potrivit, într'o limbă învățată din cărți? Și din acest punct de vedere este cuminte ca ei să înceapă prin a studia în popor, în mult, foarte mult, nesfîrșit contact cu el, limba în care el vor trebui să se înțeleagă. Dacă scriitorii lui s'ar simți bine în poziția de Beotieni, în care singuri s'ar pune, n'am avea nimic de zis în contra aticismului, pe care este bine să și-l importeze de aici. Între aici și

ria (și cu nu i-se poate întempla o nenorocire ca aceasta!) pentru a fi reclamat pentru neamul unguresc, nu poate fi altceva decât plămădeala unor creeri puțin normale. Și nu ne-am mira de loc, dacă, rămânând consecuenți, mănepoimâne ar reclama pentru neamul lor și pentru literatura ungurească și pe Coșbuc, bună oară, fiindcă și poetul nostru e născut într'un colț al țerii ungurești, ba mai mult, a fost și la universitatea din Cluj.

De! Ungaria trebuie să fie unitară! Ideea statului unitar maghiar te persecută ori unde, încât de te-ai face scriitor chinez sau botocud, toate pentru a neamului unguresc mărire le faci. Rasa, originea unui scriitor, înaintea eticilor și psihologilor maghiari, nu mai contează. Sărmanii de ei!

DELA ORAȘ

Cum împlinește dl primar al Orașului, hotărârile comunității?

În 14 August comunitatea orașului nostru a hotărît între altele, că controlorul orașenesc dela dare, Incze, care plecase la scâlzi fără voia primarului ori a comunității, care singură are drept a da concedii, — să fie provocat să se întoarcă numai decât la postul său, și apoi dl primar să facă apoi îndată cercetare aspră contra lui, de vreme-ce s'a aflat și s'a raportat comunității, că oficiul lui este în cea mai mare neorânduială, că nici chiar cărțile de dare pe anul trecut, nu-s încheiate, deși eram în mijlocul lui August când se raporta asta.

Neglijentul funcționar a venit napoi îndată... în 28 Aug., deci peste două săptămâni dela ordinul primit, ear' cercetarea ordonată de comunitate contra lui și care avea să se facă îndată prin dl primar, cu alte organe dela magistrat, — nu s'a făcut nici până în ziua de azi, deci nici după trei săptămâni dela ordonarea ei prin comunitate, și după mai mult de-o săptămână dela sosirea acasă a funcționarului abusiv.

În proxima comunitate ne vom trezi cu vre-un raport al dlui primar, că n'a putut, că n'a avut vreme, că a fost aici miliție multă și dsa a fost îngrijat de atâtea

acolo trebuie pus, firește, un semn de adunare, pentru-ca să iasă chipul literaturii române-ardelenesti.

Mai am un cuvânt de zis în favorul tendinței de-a susține ardelenișmul stilului, care astăzi nu-î nici italienismul lui Budai-Deleanu ori Crișanu, nici exageratul latinism al școlii lui Cipariu ori Laurianu, nici germanismul și maghiarismul combătut de direcția nouă, germanism și maghiarism, care vî este și azi un mare dușman. Întreb: Ai cui literați vor fi tinerii ardeleni puși sub înfrurirea noului curent, pe care admit că Asociația l'a putut introduce în revistele sale — mai întâi — apoi în gazete, în școale, pretutindeni? Ori-cât ar fi de supărăcios, este totuși adevărat, că munții Carpați sunt foarte înalți. Câte cărți trec peste Carpați, încoace? Foarte puține. Câte vor trece în viitor? Tot puține, fiți siguri, foarte siguri. Viitorii scriitori ardeleni vor scrie pentru ardeleni. Poporul acesta va trebui să se regăsească deci cel puțin în scriitorii sei, mai ales acum și în acel apropiat și neguros viitor, când el nu se va regăsi în școala poporană, și — după-ce se va fi terminat cu maghiarisarea ei — nici în cea secundară. Atunci literatura va fi, ca în vremea lui Borac și Aron, singura lui mângăere, afară de biserică!

ceasta este nota caracteristică a timpului nostru, n u unitatea cu ori-ce preț, n u academismul.

Pentru-ce am fugi noi de ce alții găesc bun și firesc?

Eu sunt deci, ca și acei cumiști Apuseni, pentru provincialism, întrucât acesta este încă românism. Talentul din Ardeal sau din Bănat va găsi el singur măsura ardelenișmului sau bănățenișmului de primit în opera sa.

În timpul din urmă părerile acestea au fost susținute în »Familia« de dl Ilarie Chendi, în contra dlui D. Zamfirescu, care ne critica, pentru-că nu — are de unde să știe ce se petrece și cum se vorbește în Ardeal, în popor. Critica aceasta a dlui Zamfirescu nu va lăsa nici o urmă, cum d. e. nici o urmă n'au lăsat nici criticele ce dl Zamfirescu făcea pe la începutul carierei sale literare — cui? — lui Eminescu, care tocmai răsărise ca un soare!

Nu pot socoti ce răsunet va fi avut articolul dlui I. Chendi. Între tineri, de bună-samă un bun răsunet. Între bătrâni, încă odată, nu pot ști. Aceștia sunt deprinși cu autorități, cu vorba ocrotită de vaza perului alb. Să le dăm deci și lor dovezi bătrânești, dela oameni, pe care i-au cunoscut și care au

un bun sunet între păreții naturali, carpatici, ai țerii lor.

La 1836 se stabilise între I. Eliade-Rădulescu și Costache Negruzzi o înțelegere relativă la limba literară. În același an s'a publicat în gazetele din București o parte din corespondența lor, care a fost începutul unei debateri îndelungate. Dar' în același an se 'ntălniseră în București și doi Transilvăneni, care în curând aveau să vorbească despre limba literară, din partea Ardealului: Țipariu (mai apoi Cipariu) și I. Maiorescu. Țipariu și I. Maiorescu s'au încredințat »că nu sunt departe unul de altul«.

Aceștia sunt bătrânii noștri, care la 1838 se pronunțară într'un fel relativ la unitatea limbii literare. Anume. Țipariu protesta contra încercării, ce tocmai se făcea la București, ca o societate de învățați, numită de guvern, să alcătuiască aici o limbă literară normativă, și scria (transcriu exact):

»Io aș vrea ca un scriitoriu Mocan, »Cimpean, Mărginean ș. a. să scrie »tocma mocănește, cimpește, mărginește; — și pentru ce să scrie el »bucureștenește aș moldovenește? Aș venit la adevăr, cumcă Bucureștenii, »Moldovenii ș. c. l. au întru toate pronunțate mai bună și mai românească

„ARDELEANA“

Institut de credit și de economii societate pe acții.

Sediul: Orăștie, în casele proprii.

Fondată la anul 1885.

Capital social: 500.000 cor. Fonduri: 350.000 coroane.

Starea Depunerilor: peste 2.000.000 cor.

Se primesc: Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 5% fără anunț, cu 5½% cu anunț; ear' dela corporațiuni culturale cu 6% interese.

Darea de venit după interese o solveste institutul separat.

Depuneri și ridicări făcute prin postă se efectuesc cu reîntoarcerea postei.

20— (59)

Direcțiunea.

Sz. 6339/1902. tkvi

(134) 1—1

Arverési hirdetmény kivonata.

A szászvárosi kir. járásbíróság mint tkvi hatóság közhírré teszi, hogy az »Ardeleana« pénzüintézet végrehajthatónak Stoica Lazar és társa végrehajtást szenvedő elleni 300 korona tőkekövetelés és járulékal iránti végrehajtási ügyében a dévai kir. törvényszék (az algyógyi kir. járásbíróság) területén levő a Rengeten fekvő a rengeti 84. szám telekkönyvben a † 1 rend 364—367 hrszám ingatl. 547 kor.

a † 3 rd. 1357 1358 1360 hrsz.	16 kor.
a † 5 rd. 1632 hrsz.	38 kor.
a † 6 rd. 1799—1800 hrsz.	22 kor.
a † 7 rd. 2044 hrsz.	18 kor.
a † 8 rd. 2129 hrsz.	48 kor.
a † 9 rd. 2134 hrsz.	23 kor.
a † 10 rd. 2216 hrsz.	23 kor.
a † 11 rd. 2225—2227 hrsz.	35 kor.
a † 12 rd. 2450 hrsz.	17 kor.
a † 13 rd. 2863 2864 hrsz.	3 kor.
a † 14 rd. 3582 hrsz.	45 kor.
a † 15 rd. 3729 hrsz.	23 kor.
a † 16 rd. 3879 3880 hrsz.	20 kor.
a † 17 rd. 4149 hrsz.	14 kor.
a † 18 rd. 4235 4236 hrsz.	127 kor.
a † 19 rd. 4598 hrsz.	13 kor.
a † 20 rd. 4766 hrsz.	7 kor.
a † 21 rd. 5001 hrsz.	7 kor.
a † 22 rd. 5154 hrsz.	3 kor.
a † 23 rd. 5297/a 5299 hrsz.	62 kor.
a † 24 rd. 5349 hrsz.	22 kor.
a † 25 rd. 5544 hrsz.	67 kor.
a † 26 rd. 5926 5927 hrsz.	131 kor.
a † 27 rd. 5963 hrsz.	12 kor.-ban ezen-

nel megállapított kikiáltási árban az 1881. évi LX. t.-cz. 156. §-ának alkalmazásával az árverést elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlanok az 1902. évi október hó 21. napján d. e. 9 órakor Renget község házánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is el fognak adatni.

Arverezni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10%-át készpénzben, vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. november hó 1-én 3333. szám a. kelt m. kir. igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt ovadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. évi LX. t.-cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

A kir. jbiróság mint tkvi hatóság.

Kelt Szászvárosan, 1902. évi július hó 25-én.

Sóhalmy,
kir. aljbiró.

„Minerva“ institut tipografic

Orăștie, (Szászváros) Piața mare Nr. 2.

Efectuește tot soiul de lucrări apartinătoare artei tipografice.

Editor și redactor responsabil: Ioachim Munteanu.

Biblioteca „Bunul Econom“.

Au eșit de sub tipar până acum broșurele:

1. Nutrețurile ierboase, cositurile (fênațele), prepararea fênelui și pășunile.
2. Economia porcilor, oilor și caprelor.
3. Sêmênța plantelor agricole și sãmânatul lor.
4. Îngrijirea plantelor agricole în cursul vegetațiunii și recolta cerealelor.
5. Zootechnia generală (Creșterea, nutrirea și îngrijirea animalelor domestice).
6. Agrolgia (Cunoașterea pãmênțurilor agricole).
7. Agricultura generală (Lucrarea pãmênțului. Plugul, Grapa, Tãvãlugul și alte instrumente de mãrunțit pãmênțului).
8. Ingrășãmintelã (sau gunoiera pãmênțurilor) și Irigațiunile (udairea pãmênțurilor).
9. Prãsirea galițelor de casã (galițe, hoare). Gãinile, curcile, gãinușele (bibilicele), gãștele, rațele, porumbii (porumbeii).

Prețul unei broșuri etse 30 fil. (pentru România 50 bani).

Sã pot comanda la administrația »Bunul Econom«, la librãria W. Krafft în Sibiu și la administrația »Tribuna Poporului« în Arad Revênzãtorilor se dã rabat.

B. STELESCU,

pictor de case și vopsitor, în Orăștie.
Strada grãdinãrilor Nr. 1.

Am onoare a aduce la cunoștința onoratului public, cã primesc și efectuesc pictare și zugrãvire de odãi, și peste tot, tot felul de lucrãri de specia aceasta, în modul cel mai plăcut, modern și pe lângã prețurile cele mai favorabile!

Mi-am adus lucrãtori din cei mai buni din Sibiu!

Rugãnd onoratul public a mẽ onora cu comande, semnez

Cu toatã stima

(108) 5—12 B. STELESCU,
pictor și vopsitor, în Orăștie.

!! Un invetãcel aflã loc îndatã!!
⇒ Condițiuni favorabile! ⇐

Cereți

Bere Coroana à la Pilsen din vestita fabricã DREHER din Steinbruch. Berea asta nu e a sã confunda cu alte beri »Coroana« din alte fabrici (d. e. cu cea din Aradul-nou, Turda etc.), ca și cari e mult mai bunã!

În Orăștie sã aflã berea originalã Coroana à la Pilsen de Steinbruch, bine rãcitã, totdeauna proaspëtã, la

(127) 3—3 Aladar Szatmãry
în »Hotelul Szechényi«.

Sz. 6386—1902 tkvi.

(133) 1—1

Arverési hirdetmény kivonata.

A szászvárosi kir. járásbíróság mint tkvi hatóság közhírré teszi, hogy az »Ardeleana« pénzüintézet végrehajthatónak Fulger Iuon és tsa végrehajtást szenvedő elleni 920 korona tőkekövetelés és járulékal iránti végrehajtási ügyében a dévai kir. törvényszék (a szászvárosi kir. jbiróság) területén levő Szászvárosan és Perkászon fekvő a szászvárosi 1385 sz. tjkönyvben A † 1 rendsz. 3396 hrsz. ingatlanra 589 korona, a perkászi 153 sz. tjkvben A † 4 rend 1264 hrsz. ingatlanra 87 koronában az árverést ezennel megállapított kikiáltási árban elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlanok az 1902. évi október hó 22-ik napján d. e. 8 órakor alulírott telekkönyvi hatóság árverelési helyiségében és ugyanazon napon d. e. 10 órakor, Perkász község házánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is el fognak adatni.

Arverezni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10%-át készpénzben, vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333 sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt ovadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881. LX. t.-cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

A kir. járásbíróság

mint telekkönyvi hatóság.

Kelt Szászvárosan, 1902. évi július hó 26-án.

Sóhalmy,
kir. aljbiró.

Sz. 1248/902. végrh.

(132) 1—1

Arverési hirdetmény.

Alulírt kiküldött bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t.-cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy az puji kir. jbiróságnak 1901. évi Sp. II. 198/2 sz. végzése következtében Dr. Suciú Gabor ügyvéd által képviselt Szakács Mihály végrh. javára Puj politikai község lakos végrehajtást szenvedett ellen 110 kor. s jár. erejéig 1902. évi augusztus hó 5. napján foganatosított kielégítési végrehajtás utján lefoglalt és 3180 kor. és pedig 600 kor. vamhaszonbér és 2580 kor. közköltség követelés nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a puji kir. járásbíróság 1902. V. 870/2 számú kiküldő végzése folytán összesen 139 kor. 80 fillérben bíróilag már megállapított költségek erejéig Puj községben a körjegyzői irodám leendő esközlésére 1902. évi szeptember hó 17. napjának délutáni 7 órája határidőül kitűzetik és ahhoz a venni szándékozók oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t.-cz. 107. és 108. §-a értelmében

ben készpénzfizetés mellett, a legtöbbet ígérőnek becsárán alól is elfognak adatni.

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le és felülfoglaltatták s azokra kielégítési jogot nyertek volna, jelen árverés az 1881. évi LX. t.-cz. 120. §-a értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Kelt Pujon, 1902. évi aug. hó 22. napján.

Rácz József,
kir. bir. végrh.

Sz. 2368—1902. tkv.

(132) 1—1

Arverési hirdetményi kivonat.

A dévai kir. törvényszék, mint tkvi hatóság közhírré teszi, hogy Román János végrehajthatónak Huh Petru I. Adám és Huh Mihály végrehajtást szenvedő elleni 230 kor. tőkekövetelés és járulékal iránti végrehajtási ügyében az 1881. évi LX. t.-cz. 144. §. alapján és a 146. 167. §. értelmében a dévai kir. törvényszék, (a dévai kir. járásbíróság) területén levő Valisora községben fekvő a valisorai 7 sz. tjkvben Huh Petru I. Adám és Huh Nikulájnak A † 1 rend 12/1 hrsz. a. ¾ részére, 6 kor., 2 rend 63/1 64 65 hrsz. a. ¾ részére 442 kor., 3 r. 69 69a 77 78 hrsz. a. ¾ részére 185 kor., 4 r. 91/3 hrsz. a. ¾ részére 65 kor., 5 rd 100 hrsz. a. ¾ részére 11 kor., 6 r 155/1 hrsz. a. ¾ részére 2 kor., 9 r. 285/1 286/1 hrsz. a. ¾ részére 30 kor., 10 r. 369 hrsz. a. ¾ részére 4 kor., 14 r. 503 hrsz. ¾ részére 15 kor., 15 rend 64/2 644 hrsz. a. ¾ részére 49 kor., 17 r. 1161 hrsz. a. ¾ részére 58 kor., a valisorai 499 sz. tjkvben Muntyán Adáménak A † 1 r. 482/1 hrsz. a. ¾ részére 8 kor., 2 r. 484/3 hrsz. a. ¾ részére 64 kor., a valisorai 509 sz. tjkvben Valea Adáménak A † 1 r. 194 195 hrsz. a. ¾ részére 18 kor., 2 r. 192 hrsz. a. ¾ részére 8 kor., a valisorai 515 sz. tjkvben Indra Alexandrunak A † 1 r. 486 hrsz. a. ¾ részére 183 kor., a valisorai 331 sz. tjkvben A † 1 r. 737 hrsz. a. 32 kor.-ban ezennel megállapított kikiáltási árban az árverést elrendelte és hogy a fentebb megjelölt ingatlanok az 1902. évi október hó 3 napján d. e. 9 órakor Valisora község házánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is eladatni fognak.

Arverezni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10%-át készpénzben vagy az 1881. évi LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333 sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt ovadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez leteni.

A kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság.

Kelt Déván, 1902. évi május hó 31-én.

Fábán,
biró.

„Minerva“ inst. tipogr. în Orăștie.